

SOM - 30 ÅR

NIFF konstitueras 1974

SOM grundades på ett konstituerande möte den 18 oktober 1974 i Vaxholm och hette då NIFF (Nordiska Icke-kommersiella Fonogramproducenters Förening).

Jan-Olof Schill från MNW var ordförande på mötet och Robert Aschberg från Oktober justerade protokollet som Roger Wallis (MNW) fått i uppdrag att skriva. Övriga konstituerande medlemmar var norska MAI, representerat av Anders Johansson och Tor Berhardsen, RKO representat av ägaren och enda artisten Robert Broberg, Manifest från Luleå representerat av Kjell Sundvall, SUB från Uppsala representerat av Anders Folke och Frans Mossberg, Silence och Chilekommittén representerat av Jan Hammarlund och Tibet 46 från Stockholm (senare Musiklaget) som skickat Torstein Tennman till mötet.

Grundandet hade föregåtts av två möten i Vaxholm i september samma år. De var båda så kallade Producentmöten där de bolag som använde SAM Distribution diskuterade utvecklingen av musikälsningen i allmänhet och problem kopplade till den egna verksamheten och distributionen i synnerhet. Det var dessa protokoll som producerades från mötena och en av frågorna som togs upp var behovet av att bilda en producentförening för att kunna diskutera skivbolagsfrågor utanför SAM. Dessa producentmöten utgjorde således grunden till NIFF.

Frågan om en producentförening med nordisk grund hade även väckts av norska MAI och danska Demos på producentmöte i Vaxholm den 17 september 1974. Det beslöts efter detta möte att gå vidare och kalla till ett konstituerande möte för en nordisk producentförening. Karsten Sommer från Demos, Otto Donner från Love i Finland samt representanter från MNW och MAI diskuterade hur det hela skulle genomföras. Man uppdrog åt en arbetsgrupp att förbereda frågan genom att kalla berörda bolag till konstituerande möte samt utarbeta förslag om hur stadgarna skulle se ut. Föreningen föreslogs heta NIFF. Man uteslöt inte heller att bjuda in producenter utanför musikälsningen och som exempel nämndes Rikskonserter och Europa Film, så skedde dock aldrig.

Redan på dessa förberedande möten var det tydligt att till de viktiga frågorna hörde, förutom att allmänt samla information och utbyta erfarenheter, inkasserandet av radiopengar, ncb avtalet, hur att påverka kulturpolitiken och att säkerställa tillverkningen av skivor i Norden till rimligt pris.

Stadgar

De stadgar som antogs den 18 oktober 1974 var inte uppseendeväckande, utan i förhållande till tidsandan ganska neutrala. Två paragrafer stod dock ut. Den partipolitiskt obundna ideella föreningen NIFF hade som syfte i § 2: *”att genom organiserat arbete för medlemmarnas gemensamma kulturpolitiska och ekonomiska intressen skapa ökad styrka för den ickekommersiella musikärorelsen”*.

Medlemskap var enligt § 3 öppet för alla som anslöt sig till föreningens syfte *”och som arbetade under sådana former, att verksamheten av föreningen bedöms ej styras av spekulation i ekonomisk vinst utan av progressiva kulturpolitiska värderingar”*.

Det var klart som korvspad. Nästan. I förslaget till stadgar som skickats ut med kallelsen hade man föreslagit att medlemskapet skulle vara kopplat till *”bestämda kulturpolitiska, litterära och musikaliska värderingar”*. Men *”litterära och musikaliska”* fick ge sig och tur var väl det.

Dessa två paragrafer i stadgarna kom sedan att delvis skrivas om vid flera tillfällen med start redan 1976, då man antog följande nya tillägg i målsättningsparagrafen: *”Föreningen skall också arbeta för att stärka medlemmarnas oberoende av monopolkapitalets musikindustri genom att verka för att produktionstekniska resurser och distribution organiseras gemensamt i samarbete mellan medlemmarna.”*

Diskussionen om hur att formulera målsättningen och kriterierna för medlemskap har varit ständigt föränderlig och levande i SOM just på grund av att de utgick från en specifik tidsanda och politisk situation och sedan ändrats i takt med den utveckling som samhället i stort genomgått. 2005 heter det: *”Föreningen ska genom kulturpolitisk verksamhet, särskilt inom musikens område, skapa förutsättningar för ett mångfaldigt och innovativt musikliv med demokratiska värderingar.”*

Man kan också påpeka att det idag självklara begreppet independent eller indie, som omväxlande använts om viss typ av skivbolag och viss musik, är ett ganska grumligt begrepp, som faktiskt först definierades av musikärorelsen i Norden. En definition som NIFF rent formellt hade uppgiften att uttrycka i stadgarna. Det var ingen lätt uppgift då och är ingen lätt uppgift idag!

Prioriterade frågor

Det första NIFF mötet satte genast tre frågor i förgrunden och gav Lasse

Wimmercrantz (MNW) i uppgift att omgående utreda dem på halvtid. Dessa var ”Radiopengar, Pressningspriserna och SAM:s ersättning för producenternas försäljning utanför SAM”. När det gällde radiopengarna har denna fråga fortsatt att vara grundläggande för SOM, dess verksamhet och för flera producenters möjligheter att existera. I den bemärkelsen är ju SOM att se som en upphovsrättsorganisation. När det gällde pressningspriserna ledde detta raskt till grundandet av Ljudpress 1976, musikrörelsens ” eget ” vinylpresseri i Östersund.

NIFF:s medlemmar såg sig 1974 som utmanare till en delvis förstockad och kommersialiserad bransch, det gällde inte bara musikens innehåll och hur den skulle säljas och distribueras, utan man utmanade även de strukturer och institutioner som branschen byggt upp. En stor fråga 1974 var att flera små presserier hotades av nedläggning i Sverige, Norge och Danmark, då EMI hade fått statligt stöd för att ett stort nordiskt presseri i Åmål. Framtida scenarier med monopol på skivpressning kontrollerat av EMI diskuterades och gav kraft åt idéerna att dra igång eget presseri. Åmål lades för övrigt ner ett par år efter lokaliseringmiljonerna tagit slut.

Musikbranschen i Sverige när NIFF startar

Branschen var i mitten av 70-talet mer mångfacetterad än dagens skivbolagsstruktur. Sverige hade vid denna tid flera stora framgångsrika oberoende bolag, så som Sonet, Metronome, Elektra och Polar. Dessa representerade i sin tur flera av de stora internationella bolagen, som även de vid denna tidpunkt var många fler och ännu inte fusionerade till den handfull bolag vi idag har. Till de framgångsrika men ännu unga utländska bolagen hörde Island, Virgin, Chrysalis och Charisma som alla representerades av svenska Sonet. Anders Burmans Metronome ansvarade för dåvarande Warner etiketterna och skulle snart bli uppköpt av Warner och Polar skulle snart explodera med ABBA. Elektra representerade bland annat RCA. CBS (senare Sony), EMI och Polygram (senare Universal efter sammanslagning med MCA) hette de stora utländska koncernerna.

Det skapades en viss antagonism mellan musikrörelsebolagen och det ” etablerade ” och anledningen till det var en mix av kulturella, politiska, personliga och ekonomiska faktorer. NIFF bolagen hade i grunden en övertygelse om att man, för att kunna vara oberoende, måste kontrollera hela kedjan från ax till limpa. Man kan enkelt dra parallellen till att

kontrollera produktionsmedlen, vilket var marxistiska grundkursens budskap vid denna tidpunkt. Oberoende var att kunna spela in vad man ville i sina egna studior och sedan själv tillverka, sälja, distribuera och marknadsföra detta till butik och slutkund. Att ha kontroll över hur man skötte upphovsmannaersättningarna, radiopengar och hur man företrädde branschen var en logisk del i denna strävan. Det fanns, en kanske överdriven, misstro mot en etablerade branschen samt ett behov av att hävda sin egenart och de politiska ställningstaganden man gjort. Dessvärre drabbade detta krav på "ställningstagande" främst de svenska bolagen som t.ex. Metronome. Detta drog olyckligt nog en skiljelinje mellan musikrörelsen och "kommersiella" oberoende bolag istället för mellan de svenska och utländska, mellan indie och major.

En starkt bidragande orsak till övertygelsen om att man behövde ha kontroll över hela ledet var MNW:s erfarenhet med CBS distribution. MNW som från starten 1969 distribuerats av CBS hade förvägrats distribution av några titlar med hänvisning till det politiska innehållet som CBS fann störande. Det var det självklara ideologiska avstampet för att sätta en egen distribution 1971. Det gällde att stå på egna ben för att kunna nå ut. Det räckte inte med egen studio. Egen presseriverksamhet var en logisk förlängning av denna strävan att lita till egna krafter.

I media hade musikrörelsen haft ett väldigt flyt båda när det gäller de grundläggande idéerna och artisterna och skivorna. Den då så betydelsefulla dagspressen var mestadels helt på "rörelsens" sida och de behövdes i princip ingen annonsering. Många journalister var själva delaktiga som musiker eller på annat sätt i musikrörelsen och sedan fanns husorganet Musikens Makt. Radion som vid denna tidpunkt bestod av P3 och dess ungdomsredaktion var i den övriga branschens ögon helt i händerna på musikrörelsen. Det mediala övertaget kan kanske sägas kulminera när TV2 beslutar att sända Alternativfestivalen som motvikt till Eurovisions-schlagerfestivalen. ABBA står mot Sillstryparn och Nationalteatern. Detta retade branschen. En annan vändpunkt och irritationsmoment var när Grammis lades i malpåse av IFPI på grund av att priserna kammats hem av de alternativa bolagens artister.

NIFF 1975-1989

NIFF arbetade vidare med sin agenda och en mängd nya medlemmar tillkom, främst svenska men även danska. Norrmännen förblev få och Love och övriga finska bolag höll sig avvaktande. Förutom viss turbulens och politisk debatt rörande Plattlangarna kontra SAM och diskussion om ägandet av Ljudpress, var det ett antal frågor som förblev återkommande för mycket lång tid.

Produktionsfrågor

Ljudpress som sätter igång 1976 blir senare en NIFF angelägenhet och det diskuteras flitigt om man ska satsa på utökad egen produktion med tryckeri och senare även eventuell CD tillverkning. Denna diskussion om egen produktion är även grunden till att SOM på 80-talet för en tid går in som delägare i SIB-Tryck, när detta rekonstrueras efter hot om konkurs.

Distributionsfrågor

Producenternas eviga problem med distributionen var flitigt debatterade och gällde Sverige, Danmark och Norge. Men kom sedan successivt att ersättas om frågan om hur att skapa intäkter utanför Norden. Först med små insatser för att lyckas öka uppmärksamheten och försäljningen i Tyskland, senare med en satsning på Japan och generellt med satsningar på deltagande vid musikmässor.

Upphovsersättningar

En stor fråga under alla år är hur att få tag i alla radiopengar. Dels hur man säkerställer att allt som betalas ut till IFPI vidareavräknas och inte stannar i olika potter som ej fördelas, dels hur att får in pengar från utlandet och främst då Norden. Här ingick även arbetet med att bedriva lobbyarbete och bli remissinstans för kulturpolitiken rörande musikområdet och för de upphovsrättsliga frågorna som rör musiken. Under perioden 1975-1985 ökar intäkterna stadigt, inte minst vare det nya media landskapet och förstärkt upphovsrättsligt skydd för skivproducenter.

Förskott

Till det som tidigt upptar styrelsen är frågan om förskott på radiopengar. En slags låneverksamhet utan ränta som snabbt blev populär. De små

skivbolagens ekonomi var sällan annat än ansträngd, dålig och usel. Det faktum att SOM genom att driva in allt mer pengar i form av radiopengar, närstående rättigheter, kassettagift osv. blev ekonomiskt stabilt ledde till att en förskottsverksamhet växte fram. Förskott på radiopengar blev för många en sista utväg när allt verkade hopplöst, men även som en finansieringsmöjlighet till nya projekt där man visste att pengar var på väg in. Detta upptog en hel del tid i styrelsen som dock i princip aldrig tappade pengarna utan lyckades återfå dem.

ncb

SOM hjälpte även till med att ordna ncb garantin för bolagen. Ncb krävde ju betydande belopp i garanti eller förskottsbetalning. Detta var ett betydande hinder för de flesta. Med SOM:s kollektiva garanti avlastades många betydande finansiella åtaganden. I dessa förhandlingar med ncb framkom att de stora bolagen slapp ställa ut dyra bankgarantier, utan istället gav inter company garantier till ncb. Småbolagen fick dock hosta upp riktiga bankgarantier. Förhållandet till ncb var gott, men garanti-frågan och en hel del annat rörande det s.k. standardavtalet visade med tydlighet att ncb och deras ägare STIM ofta gynnade de stora bolagen på de små bolagens bekostnad. SOM upphörde också med att förhandla separat med ncb i början av 90-talet och förde istället fram dessa synpunkter via IFPI. Det fanns allt oftare en samsyn mellan SOM och IFPI. IFPI:s överlägsna resurser vad gäller juridik och detaljkunskapen behövdes, inte minst sedan det blev allt mer komplicerade förhandlingar, uträkningar och avdrag och format som introducerades.

Nordiskt blir svenskt - NIFF blir SOM

Under hela 80-talet tillkom en mängd nya bolag, inte minst fler svenska. Ett stort antal somnade också snabbt in. Däremot försvann de danska och de få norska medlemmarna utan att ersättas av en ny generation. SOM blev successivt en svensk angelägenhet. Det var också ifrån Sverige den övervägande delen upphovsrättsersättningarna kom och det var trots allt runt dessa alltmer ökande intäkter som många besluts kunde tas. Det fanns en kassa att använda för möten och resor och projekt. Svenska pengar som skulle till svenska bolag. NIFF beslutade sig därför på årsmöte i Göteborg den 21 april 1989 för att byta namn till SOM (Svenska Oberoende Musikproducenter).

I Danmark och Finland var det inga nationella organisationer som tog upp arbetet utan detta kanaliserades via IFPI. I Norge startades senare en nationell organisation, numera FONO (Foreningen Norske Plateselskaper). NIFF:s sedan länge aktiva norska bas MAI och Norsk Sam-Distribution hade lagts ner och dess drivande kraft Saemund Fiskvik blev senare istället VD för norska IFPI. I Danmark dröjde det ända till 2002 innan DUP (Danske Uafhængige Pladeselskaber) bildades.

SOM 1989 - 2005

IFPI -samarbetet

SOM har aldrig stått i något motsatsförhållande till IFPI. Tvärtom har den fundamentala synen på upphovsrätten varit gemensam och vägledande för båda organisationerna. Det har varit i den praktiska tillämpningen av denna, vad gäller t.ex. fördelning och distribution av upphovsrättsliga intäkter, som det i perioder funnits meningsskiljaktigheter och därmed problem.

Vid de tillfällen, som undertecknad i slutet av 70-talet för NIFF:s räkning, diskuterade fördelningen av upphovsrättsintäkter med Anders Holmstedt, dåvarande IFPI ordförande och EMI VD, var tonläget uppskruvat och det hela fortfarande starkt politiskt färgat. Att en liten uppstickarorganisation med underligt namn kom och begärde att få insyn i hur pengarna fördelades av IFPI fick Holmstedt att bli rosenrasande över ”dessa jävla kommunister”. Musikorörelsens politiserande vokabulär, mediauppmärksamhet, kommersiella framgång och, vad gäller Anders Holmstedt, den betydande generationsklyftan, var ingen stadig grogrund för samarbete.

Faktum kvarstod dock att den tidens IFPI faktiskt inte sköttes som man kunde förvänta sig att en sådan intresseorganisation skulle hantera medlemmarnas angelägenheter. Det var betydande belopp som aldrig distribuerades till de mindre medlemmarna. Framförallt då de som stod utanför IFPI. Detta ändrade sig sedan raskt under 80-talet, då det fanns en mycket konstruktiv dialog mellan NIFF/SOM och dåvarande VD Eddie Landqvist och juristen Lasse Gustavsson. Ordförande Holmqvists litanior hade gjort det tydligt för IFPI kansliet att man riskerade betydande problem om man hanterade IFPI som en privat angelägenhet för storbolagen. Den nya unga alternativa skivbranschen kunde inte ställas

utanför gällande avtal och lagar p.g.a. politiska uppfattningar. Här fanns även ett visst tryck från IFPI International i London, som inte ville ha flera konkurrerande skivbolagsorganisationer, utan snarare snabbt få in dessa i IFPI och därför poängterade att IFPI var en upphovsrättsorganisation med ansvar att fördela alla medel till alla bolag och ej var en branschorganisation för de stora bolagens intressen.

Detta goda samarbete med IFPI ledde successivt till att alla kända befintliga pottar med olika intäkter öppet redovisades och fördelades. Det innebar även att Grammis 1987 efter 15 års tystnad åter kom igång uppbackat av hela branschen inklusive SOM. Nypremiären var förlagd till Grand Hotels Vinterträdgård och som en tidstypisk ödets nyck blev det en välavvägd blandning bland vinnarna och på scen. Nationalteatern "Peter Pan" (Amalthea) och Ingemar Nordströms "Saxparty 14" (Frituna) vann i Årets Barn respektive Årets Dans kategori och samsades med musikälskareuppfostrade Eldkvarn "Himmelska Dagar" (EMI) och Peter LeMarc genombrott "Peter LeMarc" (MNW) i kategorierna Årets Pop/Rock Grupp och Årets Pop/Rock Manlig. Laila Dahl vann kategorin Årets Religiöst (en kategori som snabbt försvann) och Benny Andersson hade lagt Abba bakom sig och vann folkmusikkategorin med "Klinga Mina Klockor" (Mono Music).

En stor fråga som började bli avgörande var hur SOM skulle hantera den växande administrationen kring radiopengarna. SOM kom till en punkt där det var nödvändigt att investera i egna datasystem eller lämna över den tekniska hanteringen till IFPI. Det var i detta sammanhang, vi är nu raskt framme i november 1994, som SOM beslöt att bli kollektiv medlem i IFPI, efter uppmaning om detsamma från IFPI. Därmed underströks den underliggande samsynen i det stora perspektivet, utan inskränkning i möjligheterna att även fortsättningsvis bevaka SOM medlemmarnas mer specifika intressen.

IFPI/SOM, SAMI och STIM

Det goda samarbetet ledde även till en mycket konstruktiv och framgångsrik politisk lobbying för att få utökad rättighetsskydd (i flera delar tillsammans med STIM och SAMI) och till ett enat producent led (mot STIM och SAMI) i frågor där SAMI och STIM var de vi skivbolag skulle diskutera fördelningen av inkommande medel med.

Rörande denna viktiga fördelning mellan organisationerna hölls ett

avgörande möte 1979 på STIM, som då låg vid Tegnérlunden, mellan dåvarande STIM VD:n, Eddie Landqvist (IFPI), Yngve Åkerberg (SAMI) och Jonas Sjöström (NIFF) Mötet var det sista i en rad möten i ett försök att slutligen lösa hur de tre rättighetsinnehavarna skulle fördela den kassettavgift, som skulle införas av regeringen. Finans- och Justitiedepartementet hade klargjort att parterna själva måste komma överens och meddela regeringen före ett visst datum hur pengarna skulle fördelas mellan berörda organisationer. Tiden hade gått utan att avslut kunnat nås. Ingen ville ge med sig. Nu väntade departementen besked per telefon inom timmar eller så blev det inget av.

STIM hade begärt 50% och var inte beredda att backa en millimeter. IFPI/NIFF menade att detta var vansinne och att 33 % möjligen var acceptabelt och korrekt, samt att SAMI snarare borde ha mindre, det var ju skivbolagen som led mest av kassettkopieringen. STIM var hårdnackat emot och la fram den ena internationella studien efter den andra för att bevisa att man hade rätt. Därtill menade man att man hade 50% av ersättningarna vid radiospelning och mycket kassettkopierande skedde från radion. SAMI försökte leda i bevis att man representerade merparten av alla berörda skyddade länder, men hade stora problem med framställningen. Trycket ökade och kompromissen 40% till STIM och 30% till vardera IFPI/NIFF och SAMI växte fram som enda alternativet, som IFPI/NIFF skulle kunna godta. STIM:s VD gick rosenrasande och ringde regeringens representant i STIM-styrelsen och kom tillbaka med besked att denna kompromiss godtogs under protest och under galgen eftersom man inte ville ha bråk med departementet, varpå departementen ringdes upp och meddelades hur avgiften skulle fördelas enligt "frivillig" uppgörelse mellan berörda upphovsrättsorganisationer. Den fördelningen blev sedan vägledande för hur medel från offentligt framförande och det utökade kopieringsskyddet fördelades mellan organisationerna.

Musikmässor, samlingskivor och ExMS

1985 gjordes en första försiktig satsning av SOM att via Midem-mässan sprida kassetter med musik från SOM-bolagen. Detta fortsatte sedan under flera år med ett antal skivor, kassetter och sedan CD skivor, där svensk musik presenterades. Även New Music Seminar i New York och senare tyska PopKomm blev utsatta för dessa samlingar. I Tyskland gjordes i början av 80-talet en rundtur till alla stora radiostationer med

en presentation av svensk och norsk musik från SOM bolagen. Det var i och med detta som den s.k. LC (label code) började användas. Tyskarna krävde nämligen ett LC nummer för att spela musiken och SOM begärde och fick ett sådant av GvL (den tyska organisation som samlar in radiopengar för bolag och medverkande musiker) att användas av alla medlemmar. GvL upptog SOM som medlem och i ett antal år kom även en hel del pengar. Vid några få tillfällen var SOM även inblandat i nordiska samturnéer med band från Danmark, Norge och Sverige, som försökte hjälpa varandra hitta en publik. En presentation av svensk musik på svenska ambassaden i Tokyo hörde till de mer lyckade insatserna och öppnade upp för ett starkt intresse i svensk popmusik.

Under slutet av 80-talet och början av 90-talet var SOM aktivt för att få igång det som 1993 blev Export Music Sweden (ExMS). ExMS hade sin början i den gemensamma monter Sweden at Midem på mässan i Cannes, där SOM tillsammans med Svensk Musik och deras etikett, Phono Suecia, och Rikskonserters etikett, Caprice, samlades runt en satsning på en svensk monter 1987. Det blev snabbt en stor framgång och samlade sedan successivt många av de mindre bolagens viktiga försök att nå ut internationellt, vilket snart också skedde.

I detta sammanhang blev frågan om att kunna avsätta vissa medel från samtliga upphovsrättsorganisationer till framåtsyftande branschätgärder, som deltagandet i mässor, en viktig fråga. SOM beslutade att ge visst ekonomiskt stöd till deltagande bolag. IFPI styrelsen som initialt var negativa till detta kom snart att ändra uppfattning och gav efter något år stöd åt de egna medlemmar som deltog i den svenska Midem monter. I och med denna samsyn fanns såväl den ideologiska som finansiella grunden för att skapa ExMS tillsammans med SAMI och Svensk Musik, som representerande STIM. Framgångarna för svensk musik blev olja i maskineriet och det blev det nu också möjligt för branschen att uppträda enhetligt utåt. Automatiskt kom därför en hel del av ExMS styrka, lite motsägelsefullt, att ligga på det nationella planet. Musikbranschen kunde företrädas av en gemensam organisation som representerande alla delar av musikbranschen gentemot politiker och näringsliv. Detta var viktigt då det ju alltid finns en rädsla hos politiker, organisationer och näringsliv att hamna i knäet på särintressen, men i ExMS var hela branschen med och enig. I och med att SOM gick med som kollektiv medlem i IFPI 1994 kom SOM att företrädas via IFPI i ExMS styrelse.

Den svenska invigningen av Midem-mässan 1999 var ett viktigt statement för den gemensamma svenska branschen. ExMS har sedan fortsatt utvecklats och spelat en betydande roll för många bolags utlandssatsningar. Intressant är också att de stora bolagen, som normalt sett inte deltog i Midem eller andra mässor, också insåg värdet av att svensk musikexport främjades på detta sätt.

Kulturpolitiken

För SOM-bolagen har det historiskt varit av avgörande betydelse hur staten, främst via Kulturrådet, stött den smala fonogramproduktionen och turnéverksamheten i Sverige och utomlands. Dialogen om att få ett bra och fungerande stöd som leder till att bolagen blir oberoende av stödet har i princip förts sedan NIFF grundades. Det var ju med Fonogramutredningen 1974 (tack till Roger Wallis och Krister Malm), grunden lades för den nya kulturpolitiken på musikområdet. I den utredningen uppmärksammades speciellt behovet av stöd till de nya unga bolagen och grupperna. Dialogen med Kulturrådet har stundtals under åren fått bra genomslag och lett till positiva förändringar. Under andra perioder har Kulturrådet och Kulturdepartementet varit en besvikelse för SOM bolagen och besluten som tagits snarast missgynnade de oberoende bolagen. Den diskussionen lär fortsätta och här behövs SOM för att se till att stödet blir verkningsfullt och vettigt utformat.

För eller emot fonogramstöd var en gång i tiden en stor stridsfråga mellan IFPI och SOM, då IFPI som remissinstans avvisade förslaget om ett fonogramstöd. Det klargjorde en tydlig skillnad som dock många mindre IFPI medlemmar upprördes över och gav styrelsen bakläxa på. Idag verkar alla eniga om att det under åren mycket blygsamma stödet dock som helhet varit till stor nytta för hela branschen. Att det funnits, och att det fortsättningsvis förhoppningsvis i framtiden finns, en bred undervegetation av oberoende bolag verkar idag de flesta inse är en absolut nödvändighet för att bredden och kreativiteten i svenskt musikliv ska upprätthållas. När stödet åter var under utvärdering 2003-2004 bildade SOM och IFPI en gemensam arbetsgrupp, vilket gav ett gott resultat.

Ekonomi och administration

Det har passerat mycket pengar in och ut i föreningen och det administrativa arbetet har stundtals varit betydande. Föreningen har i alla år

klanderfritt skött detta. Jan-Olof Schill (MNW) var den som inledningsvis höll i ekonomin. Snart flyttades detta över på Sonja Johansson (SAM) som ansvarade för ekonomi och administration från 1976 till 1986, då detta togs detta över av Jonas Sjöström (MNW). Sonja kvarstod som ansvarig för bokföringen i flera år. Ansvar för bokföringen flyttades 1996 över på Lars-Åke Hjort som från 1998 haft det övergripande ansvaret för ekonomin och förvaltningen av SOM. Det har med så få förändringar av ansvaret för ekonomi och administration funnits en självklar och mycket god kontinuitet vad gäller föreningens ekonomiska skötsel och planering.

Till sin hjälp har föreningen under åren haft ett stort antal lekmanna-revisorer; Roger Wallis och Robert Broberg var de första och de följdes bland annat av Håkan Lager (SAM), Kenneth Pettersson (Avanti), Tommy Rander (Nacksving). De som under lång tid var revisorer var Jan-Olof Schill (MNW), Sören Carlsson (Ljudpress), Chris Jangelöv (MNW), Göran Thuresson (MD), Sanna Helge (MNW). Revisor idag är Birger Henningsson.

Medlemsbolag

MNW och Silence som var med från start har hela tiden varit medlemmar och haft styrelseposter och betydande inflytande på hur SOM utvecklats. Av de riktigt gamla svenska medlemmarna ska också nämnas Alternativ/Atlantis, Janne Hanssons sparsamt producerande bolag som sedan start funnits med även om det varit ett passivt medlemskap.

Nacksving (som efter konkurs blev Transmission), Manifest, Mistlur, Wire, MVG Radium, Public Road Records och danska Irmgaardz som blev Garden, var alla betydande bolag under flera år men kom sedan att ingå i MNW, vilket minskade antalet medlemsbolag. Även Amalthea, som under lång tid var en mycket betydande producent kom senare att ingå i MNW.

Till de som lades ner tidigt hör danska Demos och svenska Oktober. Senare på 80-talet försvann norska MAI och danska Genlyd såldes till EMI. Dansk Sam-Distribution lades ner liksom Karma Studio, Amar och flera andra mindre danska bolag som var medlemmar.

Till de producenter som hängt med mycket länge och varit aktiva hör Start Klart, Massproduktion, Diesel, Liphone, Energy och A Westside Fabrication. Andra bolag som var med länge eller ännu är med är: Svenska

Popfabriken, Slick (som var en fortsättning på Musiklaget som var med och grundade NIFF), Frequent Frenzy (numera Novoton), Burning Heart, Rainbow, Vibrafon, Gammafon, Pitch Control, NoNS, Nonstop, Dolores, Telegram, Bad Taste, Öbarna, Tonart, Sidelake, Soundfront, Beat Butchers, Accelerating Blue Fish, Isildurs, Birdnest, Sista Bussen, Last Buzz Records, Urspår och Ding Dong Records.

Många folkmusikbolag har varit medlemmar länge som Bengt-Göran Staafs Siljum, Giga, Hurv, Alice och senare Drone. Grönländska ULO med Karsten Sommer som drivande är det bolag, exklusive de svenska, som varit medlem i flest antal år.

Intressant att notera är att bolagen i Sverige haft en väldig geografisk spridning. Det är inte i Stockholm som de flesta bolagen finns. Även innehållsmässigt har bolagen varit väl spridda inom alla genrer från barnmusik till frijazz, från tung rock till visor.

Listan över bolag som försvunnit är givetvis dominerande. En mängd etiketter och bolag gav ut några enstaka skivor och lade sedan ner. Vem minns inte för att nämna några från medlemslistan 1982:

Ack Wärmland, Albons, Ball, Bruset, Björnspar, Bauta, Climax Comp, Dagen Gryr, Dagvisa, Dohjort, Flash, FNK, Grisbäck, Hemliga Bolaget, Jäkt, Image, Jatari, Krokben, Källan, Ljudspåret, Lag & Ordning, Ljudskyddsföreningen, Lilla Råven Records, Mosaik, Mora Träsk Musik, Maskros, Minne För Livet, Norbergsspelet, Norsholms Befrielsefront, Opel Records, Piglet, Puzzle, Patric Records, Petcla, Propaganda System, Rikets Affärer, RIP, Rockvindar, Bort på Vinden, Rykk Records, Sloboban, Trend, Tall, Tredje Tåget, Tropic Dream, Zamir.

En genomgång av listorna för andra år skulle ge en ytterligare 100 tals namn på bolag som var aktiva under en kortare period eller som senare kom att ingå i nya bolagskonstellationer med nya namn. Sedan år 2000 har medlemsantalet stadigt ökat med 15 till 30 bolag per år och visar på SOM idag verkligen har en uppgift att fylla.

Distributörerna och SOM

Att distributörer varit medlemmar har inte varit en självklarhet, från start var ju NIFF en producentförening startad för att driva producentfrågor utanför Sam-Distribution. Likväl har de distributörer som varit kopplade till SOM bolagen i långa perioder varit medlemmar, då man menat att deras praktiska betydelse för SOM varit väldigt viktig. Det är

distributörerna som oftast först kommer i kontakt med nya bolag, det är oftast via distributionen man registrerar skivorna hos Sveriges Radios Grammofonarkiv, Grammotex, hos ncb och i andra register som har betydelse för SOM. Sam-Distribution i Vaxholm startades 1971 av MNW och Silence. Nacksving och Amalthea startade senare Plattlangarna i Göteborg. Båda var under sin levnad medlemmar. MNW och Amalthea slog sedan samman Sam och Plattlangarna till Musikdistribution (MD) med lager i Östersund (där Ljudpress låg) och huvudkontor i Stockholm. MD blev senare, då Amalthea kom att ingå i MNW, även 100% ägt av MNW och avfördes då som medlem i SOM. Dansk Samdistribution, som uppstått ur Demos konkurs och Norsk Sam Distribution som hade starka kopplingar till MNW samt det till Nacksving och Amalthea kopplade norska Tritonius, var även medlemmar under de år de var aktiva. Idag är inga renodlade distributörer medlemmar i SOM men Border som både ger ut egna och distribuerar andras skivor är en av de mer aktiva medlemmarna idag.

SOM och Internet

Det var 1994 som frågan om en SOM-server togs upp och senare ledde till starten av Cable Cabal. Cabal var en satsning på att samla presentationer på webben från alla SOM bolag och bygga en svensk indie site och community, som man snabbt insåg att det hette. Cabal speglades sedan som helhet via den amerikanska pionjär siten IUMA (Internet Underground Musical Archive). Pengar till satsningen kom initialt från SOM och sedan tillkom en större summa från KK-stiftelsen och en mindre peng från Kulturrådet, samt lite serversponsring från Sun Microsystems. Detta tillsammans bekostade uppbyggnaden och underhållet under ett drygt år. Dessvärre var de många bolag som inte hade ordning på sin info och struntade i uppdateringarna. SOM beslöt därför när pengarna tog slut att avyttra Cabal till MNW som sedan fortsatte att driva det under något år. Till Cabal kopplades även en webshop som dock var för tidigt ute. Den uteblivna försäljningen via nätet och dåligt underhåll gjorde att projektet så småningom rann ut i sanden. Så här i efterhand kan vi konstatera att projektet var långt före sin tid.

Redan 2001 gjorde europeiska (inklusive SOM) och brasilianska indies under ledning av AIM (SOMs motsvarighet i England) ett avtal med då mycket omdiskuterade Napster om försäljning av musik på nätet. Tyvärr

gick den affären om intet då Napster sedan blev stämt av majorbolagen, gick i konkurs och sedan såldes till BMG. Avtalet visade dock på styrkan i att jobba tillsammans med gemensamma avtal och idag har ett tjugotal SOM-medlemmar försäljning av musik på nätet under ett eller flera av de gemensamma avtal som AIM förhandlat fram såsom So-Net (Japan), Napster, Sony Connect och iTunes.

Swedish Indie Go

År 2000 tog Åsa Eklund på Exergy Records initiativet till en klubb i England. Kort därpå bildades en liten arbetsgrupp bestående av Åsa Eklund, Mats Hammerman och Alf Olofsson som med stöd av UD, SOM, Kulturrådet samt de medverkande bolagen arrangerade 8 klubbkvällar på londonklubben Bordeline under rubriken Swedish Indie Go. Tanken var att presentera ny svensk spännande musik för den engelska musikbranschen. Utöver dessa klubbkvällar gjordes även uppträdanden på In the City och en del andra klubbar under Swedish Indie Go-flagg. Varje kväll var ett stort band (ofta från någon major) dragplåster åt två nya intressanta mindre kända indieband. Ett upplägg som fungerade mycket bra och oftast så var det fullsatt. Dessa klubbspelningar blev dessutom språngbräda för rejäla utlandslanseringar för t.ex. Soundtrack of Our Lives och Eskobar. Tyvärr drabbades de två sista kvällarna av avhopp och drog inte alls lika mycket branschfolk som de tidigare så där efter lades projektet ned 2003. ExMS har dock tagit konceptet vidare till Paris där de nu gjort ett tiotal mycket lyckade spelningar under rubriken Swedish Indie Go. Mer om Swedish Indie Go på:
<http://www.exergy-music.se/indiego/>

Internationellt samarbete och Impala

Det har i många år varit en diskussion i Sverige och övriga Europa hur oberoende bolag som saknar lokal representation ska kunna få tag i sina upphovsersättningar. Denna fråga har ju blivit än mer angelägen efter det uppsving internationellt som svensk musik haft. Även om merparten av dessa pengar sannolikt inkasseras av licenspartners i de olika länderna och att detta sedan kan regleras avtalsmässigt mellan licenstagare och licensgivare, så är det mycket otillfredsställande att dessa "radio-pengar" inte kan clearas mellan länderna. Dels för att betydande belopp inte härrör från lokal licensiering men också då det är hopplöst att kontrollera vad man eventuellt har att kräva.

En flora av mer eller mindre underliga anledningar till detta har presenterats och det finns ett ofrånkomligt och karaktäristiskt drag av ovilja hos i princip samtliga organisationer till att ordna detta. En ovilja som tycks bero på att dessa ofördelade medel föder de inkasserade organisationerna på ett för dem fördelaktigt sätt. Detta är en institutionssjuka och en stat i staten-tendens som alla bolag nu börjar kräva ett slut på. Fonogramproducenternas pengar oavsett land de härrör ifrån eller bolagets hemvist, så länge vi talar om Europa, ska fördelas ut och inte användas lokalt enligt organisationsbyråkratins gottfinnande. Här är vi förhållandevis lyckligt lottade i Sverige där denna byråkrati i mycket saknas, men frågan måste aktivt drivas inom Europa. Att som enskild producent bli medlem i organisationer runt om i Europa för att få del av pengarna är inte praktiskt genomförbart. Ett musikförlag skulle aldrig acceptera att deras intäkter stannade i de lokala STIM sällskapen för att de själva inte var direkta medlemmar i dessa utländska sällskap. Inte eller skulle någon förläggare acceptera att fylla i mängder av blanketter på de lokala språken för att kunna registrera sig. Men det är de mindre skivbolagens verklighet i Europa 2005.

Denna fråga och en mängd frågor relaterade till EU samordning (en allt större del av stödpengarna till kultur och IT-satsningar i Europa kommer från EU), diskuterades allt mer mellan oberoende bolag i Europa under 90-talet. Detta ledde till bildandet av Impala för 5 år sedan. Impala med säte i Bryssel är tänkt att vara ett europeiskt SOM. Impala har medlemmar från de flesta länder och till dem hör de systerorganisationer till SOM, som vuxit fram i t.ex. England, Frankrike, Spanien och Tyskland. SOM var en av grundarna av IMPALA och är sedan starten medlem. Mer om Impala kan man läsa på www.impalaweb.org.

Manifest

Vid årsmötet 2001 väcktes frågan om en indieaward och efter en högljudd debatt inom IFPI, om Grammis skulle ta hänsyn till kommersiella framgångar vid bedömandet eller inte, sjösatte SOM 2003 sin egen branschutmärkelse Manifest. Manifest var ett sätt att uppmärksamma alla de genrer och all den kreativitet som Grammis och andra stora evenemang missar eller inte är intresserade av. Efter debatt backade dock IFPI i frågan om kommersiella hänsyn i bedömningen, men den första Manifestgalan visade på ett behov av en indieutmärkelse och galan har ökat i betydelse för varje år.

SOM och framtiden

En organisation som SOM fyller sannolikt ett betydande behov eftersom de facto lever vidare efter 30 år av väldig omdaning i musikbranschen. Att antalet medlemmar nu är större än någonsin visar att det finns ett stort behov hos de svenska bolagen att även fortsatt organisera sig för att göra sina åsikter hörda. Den väldiga omstruktureringen i branschen, där det nu är fyra bolag som helt dominerar den internationella marknaden, har visat för alla (sannolikt även för politikerna) hur livsviktigt det är för musiklivet med en bred och vital flora av mindre bolag. Allt som kan göras för att dessa bolag ges en rättvis möjlighet att nå ut på marknaden, vare sig denna består av fysiska varor eller digitala överföringar, är en investering i mångfald och kreativitet. Balansgången mellan stöd och rättvisa marknadsmässiga villkor går bara att upprätthålla genom diskussion med bransch och myndigheter. Nödvändigt skydd genom upphovsrättslagsstiftningen kommer alltid att vara en grundläggande fråga för musikbranschen. För att klara det viktiga lobbyarbetet behövs en stark organisation.

Behovet av att vara organiserad blir även påtagligt i ett Europa perspektiv, då allt fler beslut och lagar tas inom ramen för EU. Det finns idag mycket att göra för att skapa ett bättre internationellt nätverk och skydd för mindre bolag. Det är en fråga som IFPI och deras huvudmän inte har primärt intresse av att driva och där SOM och Impala verkligen behövs.

Musikrörelsen var en i mycket unik nordisk och framförallt svensk företeelse. Det var här diskussionen om independentbolagens agenda och organisation först togs i Europa. Den independent-våg som drog fram i början av åttiotalet i samband med punken, avsatte djupa spår i England med bolag som Rough Trade, Factory, Beggars Banquet och Virgin - men man kom inte igång med ett organiserat samarbete förrän 2000 då AIM startades. I den bemärkelsen har SOM en hel del att lära ut till andra organisationer när det gäller hur man hanterat samarbetet och diskussionerna med branschen, staten och kollegorna. SOM är i en gyllene medelålder och kan gott sträcka på sig.

Jonas Sjöström

Styrelsemedlemmar (1974 - 1975)

Jan-Olof Schill (MNW)
Per Gulbrandsen (SUB)
Anders Johansson (MAI)
Kjell Sundvall (Manifest)
Lars Wimmerkranz (MNW)

Styrelsemedlemmar (1976)

Inge Fredriksen (MAI)
Anders Johansson (MAI)
Karsten Sommer (Demos)
Roger Wallis (MNW)

Styrelsemedlemmar (1977)

Jan-Olof Schill (MNW)
Karin Larsson (Manifest)
Bengt Assarsson (Nacksving)
Lennart Björk (Avanti)
Anders Lind (Silence)
Tor Bernhardsen (MAI)
Hans Henrik Koltze (Demos)

Styrelsemedlemmar (1978)

Jan-Olof Schill (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Anders Lind (Silence)
Tor Bernhardsen (MAI)
Jan Trondheim (Demos)
Bengt Assarsson (Nacksving)
Erik Svanberg (Manifest)

Styrelsemedlemmar (1979)

Jonas Sjöström (MNW)
Anders Lind (Silence)
Jan Trondheim (Demos)
Erik Svanberg (Manifest)
Tor Bernhardsen (MAI)
Björn Engström (Amalthea)
Felix Reinhardt (Avanti)

Styrelsemedlemmar (1980)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Jan Trondheim (Demos)
Tor Bernhardsen (MAI)
Peter Yngen (Mistlur)

Styrelsemedlemmar (1981)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Jan Trondheim (Demos)
Tor Bernhardsen (MAI)
Peter Yngen (Mistlur)

Styrelsemedlemmar (1982)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Tor Bernhardsen (MAI)
Peter Yngen (Mistlur)

Styrelsemedlemmar (1983)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Tor Bernhardsen (MAI)
Peter Yngen (Mistlur)
Jan Trondheim (Demos)

Styrelsemedlemmar (1984)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Peter Yngen (Mistlur)
Knut Laasby (Tritonus)
Jan Wintersö (Irmgardz)

Styrelsemedlemmar (1985)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Peter Yngen (Mistlur)
Jan Wintersö (Irmgardz)
Tomas Gabrielsson (Urspår)

Styrelsemedlemmar (1986)

Jonas Sjöström (MNW)
Jan Wintersö (Irmgardz)
Tomas Gabrielsson (Urspår)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Jesper Bay (Genlyd)
Jörgen Sangsta (Studio Urania)

Styrelsemedlemmar (1987)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Tomas Gabrielsson (Urspår)
Jesper Bay (Genlyd)
Jörgen Sangsta (Studio Urania)
Nené La Beet (Garden Records)

Styrelsemedlemmar (1988)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Tomas Gabrielsson (Urspår)
Per Kviman (Wire Records)
Jesper Bay (Genlyd)

Styrelsemedlemmar (1989)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Tomas Gabrielsson (Urspår)
Per Kviman (Wire Records)
Michael von Hausswolf (Radium 226.05)

Styrelsemedlemmar (1990)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Per Kviman (Wire Records)
Michael von Hausswolf (Radium 226.05)
Lizzie Jörgensen (Mistlur)

Styrelsemedlemmar (1991)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Per Kviman (Wire Records)
Michael von Hausswolf (Radium 226.05)
Lizzie Jörgensen (Mistlur)

Styrelsemedlemmar (1992)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Torbjörn Steen (Diesel)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Lizzie Jörgensen (Telegram)
Sture Hallberg (Rainbow)

Styrelsemedlemmar (1993)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel)
Sture Hallberg (Rainbow)

Styrelsemedlemmar (1994)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel)
Sture Hallberg (Rainbow)
Håkan Ehrnst (Energy)

Styrelsemedlemmar (1995)

Jonas Sjöström (MNW)
Lars-Åke Hjort (Amalthea)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel)
Håkan Ehrnst (Energy)
Per Granberg (Birdnest)

Styrelsemedlemmar (1996)

Jonas Sjöström (MNW)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel)
Håkan Ehrnst (Energy)

Styrelsemedlemmar (1997)

Jonas Sjöström (MNW)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel)
Per Faeltenborg (Energy)

Styrelsemedlemmar (1998)

Jonas Sjöström (MNW)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel)
Per Faeltenborg (Energy)
Carina Svensson (Vibrafon)

Styrelsemedlemmar (1999)

Jonas Sjöström (MNW)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Mats Hammerman (Massproduktion)
Joakim Wallström (A Westside Fabrication)
Torbjörn Steen (Diesel Music)
Per Faeltenborg (Energy)
Carina Svensson (Vibrafon)
Olle Paulsson (Drone)

Styrelsemedlemmar (2000)

Mats Hammerman (Massproduktion)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A West Side Fabrication)
Per Faeltenborg (Energy)
Olle Paulsson (Drone)
Johan Ekelund (Diesel)
Lars Tengroth (Playground Music)
Ann-marie Beckman-Forsberg (MNW).

Styrelsemedlemmar (2001)

Mats Hammerman (Massproduktion),
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A West Side Fabrication)
Per Faeltenborg (Energy)
Olle Paulsson (Drone)
Åsa Eklund (Exergy)
Lars Tengroth (Playground Music)
Ann Marie Beckman-Forsberg (MNW)
Lars Gustavsson (Deaf and Dumb)

Styrelsemedlemmar (2002)

Mats Hammerman (Massproduktion)
Johan Ekelund (Diesel)
Lars Gustavsson (Deaf and Dumb)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A West Side Fabrication)
Per Faeltenborg (Energy)
Olle Paulsson (Drone)
Åsa Eklund (Exergy)
Lars Tengroth (Playground Music)
Ann Marie Beckman-Forsberg (MNW).

Styrelsemedlemmar (2003)

Mats Hammerman (Massproduktion),
Johan Ekelund (Diesel Music)
Peter Åhstedt (Dead Frog Records)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A West Side Fabrication)
Per Faeltenborg (Energy)
Olle Paulsson (Drone)
Åsa Eklund (Exergy)
Lars Tengroth (Playground Music)
Ann Marie Beckman-Forsberg (MNW)

Styrelsemedlemmar (2004)

Mats Hammerman (Massproduktion),
Johan Ekelund (Diesel Music)
Peter Åhstedt (Dead Frog Records)
Nikolaj Steenstrup (Silence)
Joakim Wallström (A West Side Fabrication)
Per Faeltenborg (Energy)
Olle Paulsson (Drone)
Åsa Eklund (Exergy)
Lars Tengroth (Playground Music)
Ann Marie Beckman-Forsberg (MNW)

SVENSKA OBEROENDE
MUSIK PRODUCENTER

SOM (Svenska Oberoende Musikproducenter)

Box 178, 851 06 Sundsvall, Sweden. Tel 060-12 22 02. Fax 060-61 90 31

E-mail: info@massproduktion.y.se. Webb: <http://www.som.se>